

Είναι τα ιδανικά επικίνδυνα; (Νικόλαος Κόϊος, Συντονιστής Περιεχομένου της Πεμπτουσίας)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Στις ημέρες των ιστορικών επετείων, σαν την σημερινή, της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως το 1453, υπάρχει μία γενικευμένη στροφή προς τα ιδανικά που αποτέλεσαν την κινητήριο δύναμη για σπουδαία ιστορικά γεγονότα. Τα ιδανικά, ως ιδεολογικά προτάγματα, μεταβάλλονται όταν αλλάζουν και οι ίδιες οι κοινωνίες. Η μεταβολή αυτή έχει μεγάλο αντίκτυπο στη ζωή του ατόμου και της κοινωνίας. Η διαλεκτική που παράγεται από την σύγκρουση των ιδανικών είναι από τους παράγοντες οι οποίοι έχουν προκαλέσει τους μεγαλύτερους τριγμούς στην ιστορία του ανθρώπινου πολιτισμού από τις αρχαίες ημέρες ως το σήμερα.

Οι ζυμώσεις μεταξύ νέου και παλαιού, οι αλλαγές προτεραιοτήτων, η προβολή ιδεολογημάτων ως υπέρτερων έναντι άλλων, η επίκληση της ιστορικής μνήμης με όλη την τραγικότητά της, η διαλεκτική παράδοσης και ανανέωσης, επηρεάζουν το σύνολο της ανθρώπινης ζωής. Η πολιτική, η παιδεία, η καθημερινότητα, η

προσωπική ζωή μέρα από την εσωτερίκευση ή την απόρριψη, ό,τι καλούμε πολιτισμό με την ευρεία και την στενή έννοια είναι στενά συνδεδεμένο με την έννοια του Ιδανικού. Οι επιστήμες της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας έχουν μελετήσει σε βάθος και σε πλάτος τις διαδικασίες της εξιδανίκευσης και της απο-εξιδανίκευσης, καθώς και τις συνέπειές τους για το άτομο και την κοινωνία.

Ο χώρος της Εκκλησίας και της πνευματικής ζωής, από τη στιγμή που υπάρχει μέσα στον χρόνο, στην κοινωνία και τον πολιτισμό, συμμετέχει σε όλο αυτό το γίγνεσθαι. Προσλαμβάνει ιδανικά και επηρεάζεται από αυτά. Αλλά και η ίδια η χριστιανική ζωή έχει συντελέσει στην γέννηση και διαμόρφωση νέων ιδανικών, σε σημείο που ορισμένες φορές να ταυτίζεται μαζί τους. Κάθε συζήτηση και πραγμάτευση σχετικά με το περιεχόμενο, την ουσία των ιδανικών και την σχέση του με τον Χριστιανισμό και την εκκλησιαστική ζωή θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών και είναι αδύνατον να την προσπελάσουμε σε λίγες γραμμές.

Η γενικότερη διαπίστωση είναι ότι τα ιδανικά στην ζωή του ανθρώπου και των κοινωνιών, άρα και στην ζωή του Χριστιανού, παίζουν έναν σημαντικό ρόλο. Θα μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε λίγο έως πολύ απαραίτητα, τόσο ως κίνητρα όσο και ως στόχους. Ωστόσο, η προσεκτική μελέτη των πηγών της ζωής της Εκκλησίας και της θεολογίας, των κειμένων δηλαδή που καταγράφουν την ουσία της χριστιανικής ζωής, αποκαλύπτει μία οπτική και πρόσληψη στο θέμα αυτό αρκετά διαφορετική από την κυρίαρχη άποψη.

Στο βιβλίο του «Λόγοι Ασκητικοί», ερμηνεύοντας τον Αββά Ησαΐα ο Γέρων Αιμιλιανός ο Σιμωνοπετρίτης γράφει: *«...στο μοναστήρι πηγαίνει κανείς από μία βαθύτατη επιθυμία να γνωρίση, να αγαπήση και να δη τον Θεόν. Δεν υπάρχει μοναστική κλήσις χωρίς αυτόν τον πόθο. Όταν όμως πάω ορμώμενος από μία ιδεολογία, τότε αποτυγχάνω. Πιθανόν έτσι να δημιουργήσω έναν δικό μου Θεόν, να νομίζω ότι λατρεύω τον αληθινόν Θεόν, ενώ λατρεύω το είδωλο που έπλασα. Ερχόμενος στο μοναστήρι με ιδανικά, θα διαπιστώσω ότι διακυβεύεται η κάθε ημέρα μου και γίνεται πολύ επίπονη,...»*[\[1\]](#).

Η χριστιανική ζωή στην ουσία της είναι η τέλεια ένωση του ανθρώπου με τον Θεό. Ο πόθος γι' αυτήν την τελειότητα δημιουργεί το κίνητρο να αφιερώσει ο άνθρωπος ολόκληρη την ζωή του σε αυτήν την αναζήτηση, κι έτσι εισέρχεται στην μοναστική ζωή. Αυτός ο πόθος λαμβάνει την μορφή του ύψιστου ιδανικού. Η κλήση αυτή στην ουσία της ισχύει και για τον έγγαμο χριστιανό, κάτω βέβαια από διαφορετικές συνθήκες καθημερινότητας, αφού το ίδιο βάπτισμα λαμβάνουμε όλοι οι χριστιανοί. Ο Γέρων Αιμιλιανός όμως «κρούει τον κώδωνα» του κινδύνου της ιδεολογικοποίησης της πνευματικής ζωής. Εάν ο πόθος αυτός παραμείνει στην

κατάσταση του ιδανικού, τότε δημιουργεί μία κρυφή και ιδιότυπη μορφή ειδωλολατρείας. Ο άνθρωπος δεν στρέφεται τελικά προς τον Θεό, αλλά θεοποιεί και λατρεύει τον δικό του πόθο και ιδανικό ως Θεό. Τον κίνδυνο αυτό επισημαίνει και η επιστήμη της ψυχολογίας σε παρόμοιες καταστάσεις[2], χωρίς βέβαια να έχει την δυνατότητα της διείσδυσης στο μυστήριο της εμπειρίας του Αγίου Πνεύματος.

Στον Γέροντα Αιμιλιανό, όπως και σε ολόκληρη την πατερική παράδοση, κεντρική εμπειρική γνώση αποτελεί η σχέση με τον Προσωπικό – Υποστατικό Θεό. Ο Θεός είναι Πρόσωπο – Υπόσταση με ελευθερία στον τρόπο αποκάλυψης και επικοινωνίας με τον άνθρωπο. Αναπτύσσει σχέσεις προσωπικές, μοναδικές και ξεχωριστές. Οι σχέσεις αυτές έχουν προϋποθέσεις, αλλά δεν υπόκειται σε απρόσωπους «ενεργειακούς» νόμους. Η βασική προϋπόθεση είναι να θέλει και να επιθυμεί ο άνθρωπος τον Θεό και να δείξει αυτή την επιθυμία του μέσα από την μετάνοια. Το επόμενο βήμα όμως πρέπει να το αφήσει στον Θεό. Από εκεί και πέρα η στάση του ανθρώπου δεν είναι τίποτε άλλο, παρά μία προσμονή – αναμονή του Θεού.

Σε ένα άλλο κείμενό του ο ίδιος Γέρων διευκρινίζει ότι η εξιδανίκευση της πνευματικής ζωής καλλιεργεί την αίσθηση της προσδοκίας ενός «πνευματικού ευδαιμονισμού»[3]. Αυτό μπορεί να αποβεί για τον χριστιανό επικίνδυνο και να τον οδηγήσει σε αδιέξοδο και απελπισία, όταν αντί για την ανταμοιβή της πνευματικής ευδαιμονίας, συναντήσει στην ζωή του δοκιμασίες, πειρασμούς και στερήσεις. Η γνώση της πανταχού παρούσας αγάπης του Θεού, η υπομονή και η ελπίδα είναι όπλα που θωρακίζουν τον χριστιανό να μην διολισθήσει σε τέτοιες επικίνδυνες ατραπούς[4].

Η εξιδανίκευση και η εξ αυτής προερχόμενη ιδεολογικοποίηση της χριστιανικής ζωής είναι φαινόμενο επικίνδυνο πνευματικά. Ο Γέρων Σωφρόνιος επισημαίνει με ιδιαίτερη επιμονή ότι μπορεί να αποσυνδέσει τον αγωνιζόμενο χριστιανό από το ίδιο το περιεχόμενο της πίστεως και να τον οδηγήσει σε πλάνη. Αν θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για Ορθόδοξο Πολιτισμό, το οικοδόμημα αυτό θα ήταν κενό χωρίς την πίστη, όπως αυτή εκφράζεται στο Σύμβολο της Πίστεως και χωρίς την μακραίωνη ασκητική εμπειρία, η οποία αποδομεί κάθε απόπειρα ιδεολογικοποίησης της πίστης. Λέει γλαφυρά ότι εάν απορριφθούν αυτά τα δύο μεγέθη, Πίστη και Άσκηση, τότε «...εκείνο που θα απομείνει από τον ορθόδοξο πολιτισμό δεν θα είναι παρά μόνο το ελληνικό μινόρε και η ρωσική τετραφωνία»[5].

Τελικά η εν Πνεύματι ζωή στην ουσία της αποδομεί τα ιδανικά;

Αν μεταφέρουμε το ερώτημα στην δική μας ιστορία, όπου τα ιδανικά του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας συμπορεύθηκαν και δημιούργησαν τον

Ελληνορθόδοξο Πολιτισμό, που τόσο βάλλεται σήμερα από παντού, τί γίνεται; Καταρρέει όλο αυτό το οικοδόμημα μέσα από την αποϊδεολογικοποίηση και την αποεξειδανίκευση στην οποία οδηγεί η αυθεντική χριστιανική ζωή, όπως είδαμε παραπάνω;

Μάλλον το αντίθετο συμβαίνει: η αυθεντική χριστιανική ζωή καλλιεργεί την αίσθηση της παρουσίας του Θεού σε όλες τις καταστάσεις και ιδιαίτερα στις περιόδους της δοκιμασίας και των πειρασμών. Προετοιμάζει τον Χριστιανό να μην χάσει τον «πολύτιμο μαργαρίτη» ακόμη και σε περιόδους μαρτυρίου.

Αυτό δείχνουν στην Ιστορία μας τα 564 τελευταία χρόνια, από εκείνη την ημέρα: 29 Μαΐου του 1453.

[1] Αρχιμ. Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτου, *Λόγοι Ασκητικοί: ερμηνεία στον Αββά Ησαΐα*, Ι.Κ. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Ορμύλια Χαλκιδικής 2005, σ.18.

[2] Βλ. Έριχ Φρόμμ, *Και ως θεοί έσεσθε*, μτφρ. Δ. Θεοδωρακάτου, Αθήνα 1977, σ.57

[3] Αρχιμ. Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτου, *Χαρισματική Οδός: ερμηνεία στον βίο του Οσίου Νείλου του Καλαβρού*, Αθήνα 2008, σ. 88.

[4] Στον Άγιο Σιλουανό τον Αθωνίτη η στάση αυτή αποκαλύφθηκε σε κατάσταση καρδιακής προσευχής με τους λόγους «Κράτει τον νου σου εις τον Άδην και μη απελπίζου!». Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, *Άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης*, Έσσεξ Αγγλίας 1995, σ. 278.

[5] Αρχιμ Σωφρονίου Σαχάρωφ, *Αγώνας Θεογνωσίας*, Έσσεξ Αγγλίας 2004, σ. 305-306.